

a történelem ismert tényei ellenére, elő merjen állani s hirdesse a reformáció megkezdett munkája továbbfolytatásának szükségességét, folytassa a keresztény vallás további tisztítását, mely élete veszélyeztetését jelentette.

Azonban nemcsak az élet nehézségeivel szembenézőknek, az egyéni sorstragédiák hordozóinak, a felfedezések hőseinek vagy az élet védelmében, a betegségek ellen küzdőknek, és nem is csak a tisztult szellemi hitfelfogás jogosultságaért harcolóknak volt szükségük a lélek nemes fegyverére, a bátorságra. Erre a lelki fegyverre szükségük volt a társadalmi élet igazságtalanságai ellen harcolóknak is. Ők egy egész világ előítéletével szemben kellett hogy felvegyék a harcot, annak az alapvető igazságnak elfogadtatására, hogy minden ember nemcsak Isten előtt, de egymás és a törvény előtt is egyenjogú. Hogy egyetlen embernek vagy országnak sincs jogában a másik ember, ország vagy nép gyengeségét kihasználva azt leigázni és szolgáskorban tartani. Hogy minden embernek egyforma joga van az emberi javak termelésében a legjobb tehetsége szerinti munkával részt venni, s azokból a javakból szüksége szerint részesedni. Ez az igazság nemcsak társadalmi igazság, hanem vallási igazság is, az Isten atyai szeretetéből fakadó örök törvény alapján. Nagy bátorságra, igazi hősiességre van szükség ahhoz, hogy Isten atyai szeretetének ez az igazsága általános emberi igazsággá válhassék a földön.

Az ember lelki fegyverei közül csak a bátorság lelki fegyveréről beszéltem, amelyen át Isten gondviselő hatalma nyilvánult meg a történelem folyamán, amikor az embert bátor kiállásokon keresztül az ő országa, Istenországa megvalósulásához közelebb vitte. Erre a lelki fegyverre van szükségünk mindannyiunknak, hogy a testi fegyverek megsemmisüljenek, s az emberiség békés, boldog jövőjét Isten akarata szellemében biztosítsuk.

Legyen vallásos hitünk forrása a bátorság, hogy ennek segítségével valósítsuk meg Istenországát itt a földön. Ámen.

KÖKÖSI KÁLMÁN

AZ ÉLET CSODÁS, SZENT, ISTENADTA ALKALOM

Mk 15,39

Bizonyára sokan ismerik Móricz Zsigmond *Sárarany* című regényét. (A legelső kiadása több mint hatvan esztendővel ezelőtt jelent meg, az utolsó pedig ennek az évnak az elején.) Az irodalmi kritika nagyra értékeli ezt a kisregényt. Nem azért hivatkozom e regényre mint hogyha annak társadalmi mondanivalóját és igazságát bizonygatni vagy kétségbevonni akarnám, hanem csak azért, mert ez a regény arra indít, hogy az „Életről“, az „Emberről“ és a „Gondviselésről“ vallott hitemet ez alkalommal is meggyőződéssel és boldog örömmel hirdessem.

A legutóbbi kiadás utószavának az írója így méltatja, többek között a regényt: „Döbbenetes mű. Turi Dani (a regény hőse) vergődő, nyugtalan jellem. De mi más lehetne, amikor napról-napra látja, hogy emberi energiája, újat, jobbat akarása mint torzul el, mint rokkan meg egy kor-szabta élet áttörhetetlen, közönyös ércfalán.“ Majd így folytatja: „Nem ő a bűnös, hogy tehetsége, lebirhatatlan ereje vakvágányra siklik, s végülis önmagát pusztítja.“ Maga a regény ezekkel a súlyos mondatokkal fejeződik be: „Minek éltem? Hát ugyan minek lettem erre a világra?!“ töpreng sokmindenen a hős. „Mi az élet? Sár, És az ember benne? Arany a sárban. Ki hát a bűnös, ha ebből az aranyból semmi sem lett? Ki? Valóban döbbenetes mondatok.

Hallgassátok meg mindazt, amit el mondok erről a „sárnak“ nevezett felséges életről; erről az „aranyinak“ mondott valóban nagyraihivatott, de oly sokszor gyarló emberről; és arról a „Gondviselésről“, amely nem csinál semmit abból az emberből, aki maga nem tud és nem akar valamit csinálni magából, de aki akar és tud valamivé lenni, azt szereti, segíti, áldja és fiának fogadja.

Bizony nem sár az élet! . . . Mindig voltak, vannak és lesznek emberek, akik a maguk részét sárrá gyúrnák, tapossák. Ki tudatlanságból, ki bűnös hanyagságból és könnyelműségből, de mindig és mindenki az erkölcsi erő és akaraterő hiánya miatt. Mindig lesznek olyanok is, akik szépet, jót, igazat akarnak, de az áttörhetetlen közöny ércfalába ütköznek és visszahullanak. Én azonban meg vagyok győződve, hogy mindezek után az élet szent arculatán nem marad semmi folt.

Mi csodákban nem hiszünk, mert a csoda csak valami természet- és rendellenes dolgot jelenthet. Istent sem azért tartjuk nagynak, mert rendellenes dolgokat tud és akar cselekedni, hanem azért, mert Ő a természeti és erkölcsi világ rendjének és törvényszerűségének alkotója és őre. En mégis, mindezek ellenére, hajlandó volnék engedményt tenni ezen a téren, s azt mondani, hogy van csoda, egyetlen egy: az Élet.

Mi a „szent“ jelzöt sem osztogatjuk könnyen. Nem hallottam és olvastam sehol, hogy unitárius ember Istenen kívül máshova odaigérte volna. De én e téren is szívesen tennék engedményt, s odaadnám a jelzöt az életnek, s aztán így zengenék himnuszt Neki és Róla. Oh, te csodás, te szent Élet, hogyan volnál te sár? Igaz, nem tudjuk, hogy lényegében mi vagy. Mondják, hogy mozgás vagy, hogy álom vagy és még számtalan szép dolgot mondanak Rólad. De te több vagy mindannál, amit mondhatunk rólad. Mi csak azt tudjuk, hogy egy rövidke ideig a mienk vagy. Magunkhoz ölelünk, szeretünk véghetetlenül és ragaszkodunk hozzád. Használunk és élvezünk néha jól, többször rosszul, olykor nemesen, máskor aljas módon. Tétkozlunk is, s ha ez nekünk akkor jól is esik, később sokszor megbánjuk és megsiratunk. S mentől inkább fogyunk ki belőled, csodás és szent élet, annál görcsösebben ragaszkodunk hozzád. Nemcsak az állat ösztönével, hanem az ember eszével és szívével is. Eszünkkel belátjuk, hogy nincs benned semmi végtelenség, hiábavalóság és céltalanság. Erre aztán felujjong bennünk az öröm: akkor mi nem véletlenül vagyunk itt: van munkánk, feladatunk, kötelességünk, s ezt helyettünk senki el nem végezheti, csak mi magunk.

Szívünkkel megérezzük, hogy a legfelségesebb gyönyörűség, amiben embernek osztályrésze lehet: élni jól, igazul, szépen és boldogan. Szójjuk, fonjuk a finom érzelmi szálakat, velük hozzád és szereteteinkhez kötözzük magunkat. „Mire megvénülünk“, úgy hozzád kötjük magunkat finom érzelmi szálakkal, hogy még a halál sem tud tőled elszakítani.

És az ember nem arany, de azzá lehet. Csakhogy mi másképp mondjuk. Az ember tele van érzéki vágyakkal, kívánságokkal, rossz szokásokkal és gonosz szenvedélyekkel. De éppen úgy tele van eszményi vágyakkal, jó szokásokkal és nemes szenvedélyekkel is. Érezzük, hogy Isten tehetségeket adott, s ha vállaljuk a belső harcot, jobbik énünkkel diadal-maskodunk rosszabbik énünk felett, önmagunk uraivá és végül istenfiakká lehetünk. Ez az út nem rövid, nem könnyű, de nem megjárhatatlan. Jézus végigjárta s nekünk is példát mutatott arra, hogy miképpen kell csinálni. Ez az út állandó közeledést jelent Istenhez és embertársainkhoz.

Egyszerű fejlődés. Az összes élőlények közül egyedül az ember előjoga és kiváltsága. A többi élőlények születnek, nőnek, megöregednek és meghalnak. Ugyanazt végigcsinálja az ember is, de ezenkívül halad és fejlődik is. Az ember útja felfelé ível, ha összekapcsolja az anyagi és értelmi haladást az erkölcsivel, a lélek nemesedésével.

Most összekapcsolom az Életről és az Emberről elmondottakat. Az Élet csodás, szent istenadta alkalom számunkra, hogy haladjunk, míg nem istenfiakká leszünk és életünket Istenországává jobbitjuk és szépítjük. Az istenfiúság erkölcsi értékmérő fogalom. Istenfia mindenki, aki igaz, jó, becsületes és jellemes.

Dehát nem mindenki lesz istenfia. Nem mindenki tud rálépni arra az útra, amely az istenfiúsághoz vezet. Ki felelős ezért? Bizonyára nem Isten, hanem maga az ember.

És most hadd idézzem a nagy észak-amerikai unitáriust, Channinget: „Tehetség nélkül nem lehet felelősség: tagadd meg ezt tőlünk s azonnal megszűnünk az erkölcsi törvény kötelezettsége alatt állani. Nekünk magunknak, nem pedig másnak kell helyettünk meghatározni magunkviselkedését és jellemünket, különben sem dicséret, sem hibáztatás nem érhet kötelességeink teljesítéséért vagy elhanyagolásáért.“

„Minden ember szíve azt mondja, hogy amíg valamely hatalom áll felette, mely az ember magaviseletét meghatározza, addig ez nem felel érzelmeiről vagy tetteiről, s igazságosan nem részesülhet sem jutalomban, sem büntetésben. Isten adhat nekem más javakat, pl. egészséget, minden közremunkálásom nélkül. Születésemkor kaphatom, bírhatom, anélkül, hogy gondoljam. De jóságot senki sem adhat; még a Mindenható sem tehet engem saját közremunkálásom nélkül a becsülés tárgyává. Csak az a cselekedet erényes, amely az ember önelhatározásából és akaratából származik. Csak annyiban lehet az ember jó a szó erkölcsi értelmében, amennyiben maga határozza el magát arra, hogy jó legyen.“

A jó Isten ad nekünk tehetségeket, de nem ingyen. A tehetségnek ára van: a kötelesség és a felelősség. Minél nagyobb a tehetség, annál több a kötelesség és súlyosabb a felelősség.

Való igaz, hogy Isten nem csinál az emberből saját közremunkálása nélkül senkit. De, aki akar és tud valamivé lenni, aki rálépik az isten-

fiúság útjára, azt szereti, segíti, áldja és fiának fogadja. Csak az ilyen ember érzi a gondviselés közelségét.

Még van egy dolog, amivel foglalkoznunk kell. Mi hisszük, hogy életünk alakulása elsősorban magunk akaratától függ, amely maga után vonja Isten áldását. Ugyanakkor számolunk azzal, hogy vannak olyan erők, olyan tényezők, amelyek hatáskörünkön kívül állnak, amelyekre vagy nagyon kis mértékben, vagy egyáltalán nem tudunk befolyást gyakorolni. Ezeknek az erőknek a létezését kétségbe vonnunk nem szabad.

Viszont az élet minőségét két szempontból lehet meghatározni: milyen körülmények között élünk és hogyan élünk.

Mindannyian szeretnénk jó körülmények között élni. Szeretnők, ha nem lennének gondjaink, súlyos megpróbáltatásaink; ha nem érne betegség, bánat, veszteség, gyász; ha megértés, jóakarát, tisztelet és szeretet venne körül. Ez természetes, szükséges és fontos. De nem a legfontosabb. A legfontosabb az, hogy kik vagyunk, milyenek vagyunk és hogyan élünk. A legsúlyosabb körülmények között is az ember jellemes, becsületes, jó és igaz!

Jézus emberi és prófétai nagysága abban van, hogy felismerte: az élet csodás, szent, istenadta alkalom, hogy az ember addig haladjon erkölcsileg, míg istenfiává lesz és életét Istenországává szépíti és jobbitja. Lám, Ő is beleütközött a közönyösség ércfalába, de erkölcsileg el nem bukott, istenfia tudott lenni, s a halál árnyékában is ragyogott az ő aranyánál fényesebb lelki nagysága.

A templomok azért épültek és azért állnak, hogy áldott segítő eszközei legyenek a fejlődni vágyó, Istenhez vágyó hívő embernek. A templom azonban csak eszköz, az embertől, tőlünk függ, hogy miképpen éljük meg emberségünket és töltjük be istenfiúi hivatásunkat.

Milyen szép lenne életünk, ha úgy emelkednénk, hogy magunk is templommá legyünk és segíteni tudnánk másokat is az Istenhez vezető úton. Ámen.

BIRÓ LAJOS

A MAGVETŐ

Mk 4,1—9

Jézus 30 éves amikor felkeresi a pusztai prédikátort, Keresztelő Jánost, aki őt a Jordán folyó vizében megkereszteli. Megkeresztelkedése után 40 napig a pusztába vonul, ahol felkészül prófétai hivatására. A pusztából való visszatérése után hirdetni kezdte Isten evangéliumát: „Betelt az idő, és egészen közel van már az Isten országa: térjete meg,